

Nieuwe en zeldzame Belgische wantsen II (Hemiptera: Heteroptera)

B. AUKEMA¹, J.M. BRUERS² & G.M. VISKENS²

¹ Zoölogisch Museum, Afdeling Entomologie, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam, Nederland (e-mail: baukema@hetnet.nl)

² Jan van Heelulaan 31, B-2050 Antwerpen (e-mail : g.viskens@pandora.be.)

Abstract

Salda muelleri (Saldidae), *Corythucha ciliata* (Tingidae), *Macrolophus rubi*, *Tupiocoris rhododendri*, *Psallus montanus* (Miridae), *Amphiareus obscuriceps* (Anthocoridae) and *Tritomegas sexmaculatus* (Cydnidae) are recorded for the first from Belgium. Additional records of *Arocatus roeselii* (Lygaeidae), *Ochetostethus nanus* (Cydnidae) and the invasive alien *Nysius huttoni* (Lygaeidae) are given. The latter is also recorded for the first time from France.

Résumé

Saldula muelleri (Saldidae), *Corythucha ciliata* (Tingidae), *Macrolophus rubi*, *Tupiocoris rhododendri*, *Psallus montanus* (Miridae), *Amphiareus obscuriceps* (Anthocoridae) et *Tritomegas sexmaculatus* (Cydnidae) sont signalés pour la première fois en Belgique et de nouvelles stations sont à présent connues pour *Arocatus roeselii* (Lygaeidae) et *Ochetostethus nanus* (Cydnidae) et pour l'espèce exotique envahissante *Nysius huttoni* (Lygaeidae). Cette dernière est aussi signalée pour la première fois de France.

Samenvatting

Salda muelleri (Saldidae), *Corythucha ciliata* (Tingidae), *Macrolophus rubi*, *Tupiocoris rhododendri*, *Psallus montanus* (Miridae), *Amphiareus obscuriceps* (Anthocoridae) en *Tritomegas sexmaculatus* (Cydnidae) worden voor het eerst uit België vermeld, naast nieuwe vondsten van *Arocatus roeselii* (Lygaeidae), *Ochetostethus nanus* (Cydnidae) en de invasieve exoot *Nysius huttoni* (Lygaeidae). De laatste wordt ook voor de eerste keer uit Frankrijk vermeld.

Inleiding

In deze bijdrage aan de faunistiek van de Belgische wantsen worden de eerste vondsten van *Salda muelleri* (Saldidae), *Corythucha ciliata* (Tingidae), *Macrolophus rubi*, *Tupiocoris rhododendri*, *Psallus montanus* (Miridae), *Amphiareus obscuriceps* (Anthocoridae) en *Tritomegas sexmaculatus* (Cydnidae) vermeld, alsmede aanvullende vondsten van *Arocatus roeselii* (Lygaeidae) en *Ochetostethus nanus* (Cydnidae). Nieuwe vindplaatsen van de invasieve exoot *Nysius huttoni* (Lygaeidae), die ook voor het eerst in Frankrijk is waargenomen, worden in kaart gebracht.

Gebruikte afkortingen voor collecties: KBIN: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel; KAVE: Koninklijke

Antwerpse Vereniging voor Entomologie; RMNH: Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden; ZMAN: Zoölogisch Museum, Amsterdam.

Belgische provincies: O.VI.: Oost-Vlaanderen; A.: Antwerpen; Br.: Vlaams Brabant; Bru.: Brussel; Ht.: Henegouwen; Lg.: Luik; Lux.: Luxemburg.

Familie Saldidae

Salda muelleri (Gmelin, 1790)

Lg.: Hoge Venen, Elsenborn, Natuurreservaat Bergervenn (KB9900), 25.VI.1996, 1♂ langs de Schwartzbach, J. Constant.

Het exemplaar dat door BAUGNÉE *et al.* (2000) als *Salda morio* (Zetterstedt, 1838) werd vermeld, behoort tot *S. muelleri*, een soort die

Fig. 1. *Corythucha ciliata* (Foto R. Kleukers, Leiden).

niet eerder in België werd waargenomen. De twee soorten lijken erg veel op elkaar. *Salda muelleri* is gemiddeld wat kleiner dan *S. morio* en de hemelytra zijn ruwer en minder sterk glanzend. *S. morio* heeft bovendien doorgaans een aantal lichte vlekken op het corium, waar *S. muelleri* zelden een enkele lichte vlek op het mesocorium heeft (COBBEN, 1960, 1985; PÉRICART, 1990).

Salda muelleri heeft een eurosiberische verspreiding en komt voor van Ierland en Groot-Brittannië tot in het verre oosten van Rusland. Ze komt over het algemeen minder noordelijk en meer naar het zuiden voor dan *S. morio* (COBBEN, 1985). In West-Europa is ze zeldzaam tot zeer zeldzaam. Uit Nederland is ze bekend van de waddeneilanden Ameland en Terschelling en Zeeuws-Vlaanderen (AUKEMA, 1989) en in Frankrijk zijn er onder andere oude vondsten in de omgeving van Lille en in de Vogezen (PÉRICART, 1990). Uit het aangrenzende deel van Duitsland meldt GÜNTHER (2002) haar van een enkele vindplaats in Rheinland-Pfalz.

Over de biologie van *S. muelleri* is weinig bekend. Ze komt net als *Salda littoralis* zowel langs de kust als op grotere hoogte in het binnenland voor en leeft waarschijnlijk eveneens van kadavers van andere insecten en overblijfselen van andere dode dieren (PÉRICART, 1990).

Volwassen dieren zijn gevangen van juni tot in september (SOUTWOOD & LESTON, 1959).

Familie Tingidae

Corythucha ciliata (Say, 1832)

A: Antwerpen-Centrum, Ossemarkt (ES9875), 27-28.XII.2006, tientallen onder schors van plataan, R. Kleukers (RMNH); Antwerpen-Noord, Italianlei

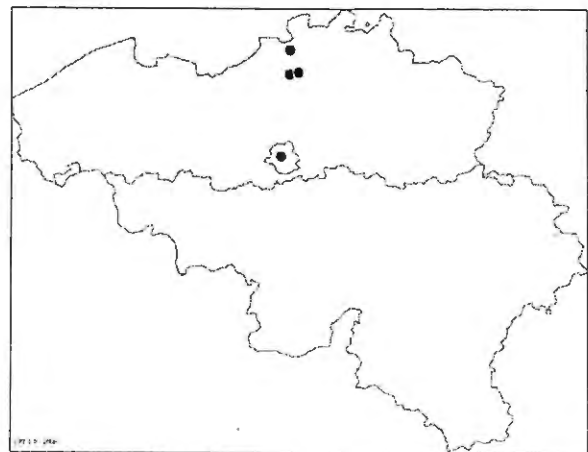

Fig. 2. Verspreiding van *Corythucha ciliata* in België

(ES9875), 1.I.2007, 5♂♂, 9♀♀ onder schors van plataan, J.M. Bruers & G. Viskens (KBIN); Ekeren-Centrum (ES0082), 1.I.2007, 1♀ onder schors van plataan, J.M. Bruers & G. Viskens (KBIN); Antwerpen-Linkeroever (ES9874), 24.III.2007, 1♂ onder schors van plataan, J. Bruers (KBIN) en 15.IV.2007, 11♀ op schors van plataan, B. Aukema; Deurne-Noord, Bosuil (FS0277), 10.I.2007, 1♂, J.M. Bruers & G. Viskens (KBIN).
Bru.: Brussel, Leopold park (ES9533), 1.III.2007, 1♀, J.M. Bruers (KBIN).

Corythucha ciliata (Fig. 1) is een van origine Nearctische soort, die in 1964 voor het eerst in Europa in Italië werd ontdekt (SERVADEI, 1966) en die haar areaal in Europa sindsdien gestaag heeft uitgebreid. HOFFMANN (2002) geeft een overzicht van de verspreiding tot dan toe. Ze komt voor in België (Fig. 2), Bulgarije, Kroatië, Duitsland, Italië, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Oostenrijk, Polen, Portugal, Zuid-Rusland, Slovenië, Slowakije, Spanje, Zwitserland, en in Canada en de Verenigde

Staten. Nadien werd ze ook uit Engeland (MALUMPHY & REID, 2006), Korea (CHUNG *et al.*, 1996) en Japan (TOKIHIRO *et al.*, 2003) gemeld. De meest noordelijke gepubliceerde vindplaatsen op het vasteland van Europa zijn Parijs in Frankrijk in 2000 (HOFFMANN, 2001) en Keulen in Duitsland in 2001 (HOFFMANN, 2002).

Corythucha ciliata leeft monofaag op plataan (*Platanus occidentalis* in Noord-Amerika en vooral *P. orientalis* en *P. hispanica* in Europa). Larven en adulten zuigen aan de onderzijde van het blad, waarbij opvallende geelverkleurende zuigschade optreedt, die al van afstand is waar te nemen. Door de zuigactiviteit treedt vervroegde bladval op en verzwakken de bomen. In combinatie met schimmelinfecties kan dit zelfs leiden tot het afsterven van bomen.

De volwassen dieren overwinteren vanaf oktober geaggregeerd onder de schors van de waardplant en zoeken in het voorjaar het uitlopende blad weer op. De eieren worden aan de onderzijde van de bladeren vastgekleefd en komen na enkele weken uit. Er zijn waarschijnlijk twee generaties per jaar (PÉRICART, 1983).

Verspreiding vindt vooral passief plaats door de wind of door mensen en voertuigen, die onder aangetaste bomen hebben vertoefd. Ook verspreiding met plantmateriaal vormt een belangrijke verspreidingsroute. Import van jonge boompjes uit Italië met *Corythucha ciliata* werd al in Nederland geconstateerd (AUKEMA, 1991), overigens zonder dat dit leidde tot vestiging, wat wel het geval was in Bedfordshire, Groot-Brittannië (MALUMPHY & REID, 2006).

Familie Miridae

Macrolophus rubi Woodroffe, 1957

Lg.: Teuven, Bovenste Bosch (GS0226), 10.VII.2007, 3♀ geklopt van gewone braam, B. Aukema (KBIN).

Macrolophus rubi is nauw verwant aan de ook in België voorkomende *Macrolophus pygmaeus* (Rambur, 1839). De morfologische verschillen zijn echter duidelijk en ook de waardplantkeuze is anders. *Macrolophus rubi* is duidelijke groter met in verhouding langere antennen. Volgens WOODROFFE (1957) bezit *M. rubi* bovendien een smal zwart gekleurde scutellumtop, maar dat is zeker niet altijd het geval (SOUTHWOOD & LESTON, 1959). JOSIFOV (1992) synonymiseerde *M. rubi* met de mediterrane *M. costalis* Fieber,

1858, maar volgens RIEGER & STRAUSS (1992) is dit niet terecht.

Macrolophus rubi leeft langs bosranden en op kaalslagen in bossen op gewone braam (*Rubus fruticosus*), vooral op de jonge twijgen en op de bloemen en de vruchten (GOSSNER & SCHUSTER, 2005). *M. pygmaeus* leeft in de vrije natuur hoofdzakelijk op bosandoorn (*Stachys sylvatica*), maar soms ook op andere, doorgaans behaarde planten. Het laatste is vooral het geval in tuinen en parken. De belangrijkste waardplanten worden opgesomd door MARTINEZ-CASCALES *et al.* (2006). Uitzonderlijk zijn de waarnemingen in Baden-Württemberg, waar *M. rubi* juist uitsluitend op bosandoorn werd gevonden (HECKMANN & RIEGER, 2001).

Macrolophus-soorten zijn zoöfytofaag en prederen kleine insecten als bladluizen en wittevliegen. De mediterrane *M. melanotoma* (A. Costa, 1853) wordt onder andere in België en Nederland ingezet voor de bestrijding van de wittevlieg *Trialeurodes vaporariorum* (Westwood, 1856) in kassen.

Macrolophus rubi is bekend uit Groot-Brittannië, Frankrijk, Portugal, Duitsland, Polen, Tsjechië, Slowakije, Zuid-Rusland, Oekraïne en Georgië (KERZHNER & JOSIFOV, 1999; KMENT *et al.*, 2003). In het aangrenzende deel van Duitsland zijn er recente vondsten in Nordrhein-Westfalen en Rheinland-Pfalz (HOFFMANN & MELBER, 2003; GOSSNER & SCHUSTER, 2005) en in Frankrijk zijn ze bekend uit Bretagne en Seine-et-Marne (EHANNO, 1987). Er is één generatie per jaar en de eieren overwinteren. Adulten zijn aangetroffen van begin juni tot begin augustus.

Tupiocoris rhododendri (Dolling, 1972)

O.VI.: Beveren, Hof ter Saksen (ES8774), 8.VI.2007, 10♂, 14♀ en 1 nimf op rododendron, J.M. Bruers (KBIN).

A.: Bonheide, Abdij Bethlehem (FS0853), 20.VI.2007, 1♀, J.M. Bruers (KBIN); Brasschaat, Peerdsbos (FS0483), 6.VI.2007, 2♂, 3♀, J.M. Bruers (KBIN); Deurne, Ter Rivierenhof (FS0275), 10.VI.2007, 2♀, J.M. Bruers (KBIN); Schilde, Park (FS1077), 10.VI.2007, 1♂, 12♀, J.M. Bruers (KBIN); Schoten, Vordenstein (FS0479), 28.VI.2007, 1♀, J.M. Bruers (KBIN); Wijnegem, Park (FS0676), 10.VI.2007, 1♂, 1♀, J.M. Bruers (KBIN). Alle geklopt van *Rhododendron* sp.

Br.: Hever (FS0950), 20.VI.2007, 1♀ op rododendron, J.M. Bruers (KBIN).

Tupiocoris rhododendri komt oorspronkelijk voor in een aantal oostelijke staten van de Verenigde Staten, maar werd pas in 1972 op basis van vondsten in Londen beschreven. Inmiddels werd zij ook vermeld uit Nederland en Duitsland (AUKEMA *et al.*, 2005).

Ze leeft in de kleverige jonge groeitoppen van rododendron van andere insecten. Als prooi wordt uit Engeland de bladluis *Illinoia (Masonaphis) lambersi* (MacGillavry, 1960) genoemd, maar vermoedelijk voedt ze zich ook met allerlei andere insecten, die vastkleven aan de knoppen en op de jonge bladeren. Het gedrag, en met name de druk heen en weer bewegende antennen, doen eerder denken aan een sluipwesp dan aan een wants.

Tupiocoris rhododendri overwintert als ei en de opvallend roodachtig gekleurde nimfen verschijnen vanaf half mei. De volwassen dieren zijn aanwezig tot in augustus.

De soort is van de inheemse *Dicyphus*-soorten te onderscheiden door de opvallende wit gekleurde halsring en de korte, gekromde klauwtjes.

***Psallus (Apocremnus) betuleti* (Fallén, 1826)**

Lg.: Grand Bongard (KB9603), 27.VI.1979, 1♂, Magis & Poelman (KBIN).

Lux.: Baraque Fraiture (FR9570), 30.VI.1954, 1♀ (KBIN).

***Psallus (Apocremnus) montanus* Josifov, 1973**

O.VI.: Lokeren, Molsbroek (ES6962), 17.V. 2007, 1♀, A. van Grimberge (KBIN); Waasmunster (ES7662), 6.V.2007, 2♂, 1♀, J.M. Bruers (KBIN).

A: Ekeren, Oude Landen (ES9886), 14.VI.1991, 1♂, J.M. Bruers (KAVE); Olen (FS3067), 26.V.2000, 1♂, J.M. Bruers (KAVE); Postel (FS58), 5.VI. 2007, 1♂, J.M. Bruers (KBIN).

Ht.: Ellezelles (ES42), 24.V.1998, 1♀, H. Bruge (KBIN).

Lg.: Montagne St Pierre (FS8829), 28.V.2007, 1♂, 2♀ geklopt van *Betula*, B. Aukema (KBIN).

Psallus betuleti montanus werd beschreven uit het Vitoshagebergte (JOSIFOV, 1973) en tot 1994 beschouwd als endemische Bulgaarse ondersoort van *Psallus betuleti* (Fallén, 1826). Ze bleek echter ook voor te komen in Italië en Oostenrijk (BACCHI & RIZZOTTI VLACH, 1994). RABITSCH (2004) vermeldde haar ook uit Duitsland. Op basis van de duidelijke en constante verschillen in de mannelijke en vrouwelijke genitaliën en een aantal ander morfologische kenmerken concludeerden RIEGER & RABITSCH (2006) dat er

sprake is van twee verschillende soorten.

De verspreiding van de twee soorten is nog onvoldoende bekend. *Psallus betuleti* is holarctisch en met zekerheid bekend uit Duitsland, Nederland, Oostenrijk, Rusland, Zwitserland, Tsjechië, Mongolië, Canada en de Verenigde Staten (RIEGER & RABITSCH, 2006). *Psallus montanus* is vermoedelijk Palaearctisch en bekend uit Bulgarije, Duitsland, Italië, Oostenrijk, Rusland (de Kaukasus), Tsjechië, maar komt ook voor in het oosten van Canada en de Verenigde Staten en is daar vermoedelijk geïntroduceerd (RIEGER & RABITSCH, 2006). Beide soorten komen ook in Engeland voor (NAU, 2007). Het verspreidingsgebied overlapt dus en de soorten komen plaatselijk samen voor.

Beide soorten komen in België voor. Het Belgische collectiemateriaal is echter zeer beperkt, zodat aanvullend materiaal nodig is om de verspreiding van de beide soorten beter in kaart te brengen. Vermoedelijk zijn beide soorten in België niet zeldzaam. De waardplant is berk (*Betula* sp.) en volwassen dieren kunnen van midden mei tot begin augustus aanwezig zijn. Ze overwinteren als ei in twijgen van de waardplant.

Familie Anthocoridae

***Amphiareus obscuriceps* (Poppius, 1909)**

O.VI.: Lokeren (ES6962), 14.IV.2007, 1♀ van den geklopt, B. Aukema (KBIN).

A.: Antwerpen, Linkeroever (ES9874), 7.III.2007, 1♀ onder schors van plataan, J.M. Bruers (KBIN).

Lg.: Montagne St Pierre (FS8828), 12.VIII.2007, 5♂, 6♀ geklopt uit populierentak met dood loof, B. Aukema (KBIN, ZMAN).

Amphiareus obscuriceps werd eind jaren tachtig voor het eerst in Europa waargenomen in Bulgarije in 1987 (PÉRICART & STEHLÍK, 1998) en in Hongarije in 1989 (AUKEMA, 1990). Tot op dat moment was ze alleen bekend van Japan, de Kurilen, Korea, Zuid-Siberië (Primoria), Nepal en de westelijke Kaukasus (JOSIFOV & KERZHNER, 1972, PÉRICART, 1987 en VINKUROV *et al.*, 1988). PÉRICART (1996) geeft als verspreiding het Verre Oosten (China, Japan, Korea, Taiwan en het oosten van Siberisch Rusland), Nepal, Centraal-Azië (Iran, Georgië en Kirgizië) en Europa (Hongarije, Wit-Rusland en het zuiden van Europees Rusland). Vervolgens werd ze gevonden in Italië in 1995 (BACCHI & RIZZOTTI-VLACH, 2000), Tsjechië in 1996 (PÉRICART & STEHLÍK, 1998), Oostenrijk in 1998 (FRIESS, 2000), Duitsland in 2001 (SIMON,

2002), Finland in 2003 (ALBRECHT *et al.*, 2003), Nederland in 2003 (AUKEMA *et al.*, 2005) en in Estland (SELIN, 2004). In twee decennia is *A. obscuriceps* er dus in geslaagd om een groot deel van Europa te koloniseren en de eerste vondst in België is dan ook geenszins een verrassing. Gezien de vele vondsten op licht verspreid zij zich makkelijk door haar vliegactiviteit.

Alle soorten van het genus *Amphiareus* zijn predatoren en leven van kleine insecten. *Amphiareus obscuriceps* wordt vooral aangetroffen tussen dood organisch materiaal, waar zich veel Psocoptera ontwikkelen, zoals takkenbossen en maaisel- en composthopen. De dennen in Lokeren zaten onder de roetdauwschimmels en waren dicht bevolkt door bladluizen en stofluizen. Een bijzonder geschikte habitat voor kleine anthocoriden, want naast *A. obscuriceps* waren ook *Cardiastethus fasciiventris* (Garbiglietti, 1869) en *Orius horvathi* (Reuter, 1884) in aantal aanwezig!

Amphiareus obscuriceps is in Nederland van midden april tot midden oktober waargenomen en heeft meerdere generaties per jaar. Vermoedelijk is ze acyclisch en kunnen alle stadia overwinteren.

Familie Lygaeidae

Arocatus roeselii (Schilling, 1829)

W.VI.: Brugge (ES1573), 4.III.2007, 1♂ onder schors van plataan, G.M. Viskens (KBIN).

Van *Arocatus roeselii* waren uit België tot dusverre twee oude vondsten bekend: één exemplaar uit Charleroi in de collectie Wesmael (DE BORRE, 1876) en één exemplaar verzameld door M. Jacobs in Boitsfort op 24 augustus 1887 (SCHOUTEDEN, 1906). Beide exemplaren zijn echter niet teruggevonden. BOSMANS (1978) neemt haar dan ook niet op in zijn lijst van Belgische Lygaeidae en BAUGNÉE *et al.* (2003) vermelden haar met een vraagteken in de lijst van Belgische wantsen. Na bijna 120 jaar kan daar nu een derde vondst aan worden toegevoegd.

Arocatus roeselii heeft een Midden- en Zuid-Europese verspreiding en komt ook voor in Azerbaidjan, Georgië, Kazachstan, Turkije, Syrië en in Noord-Afrika (Algerije en Tunesië) (PÉRICART, 2001). In Frankrijk komt ze noordelijk voor tot op de hoogte van Parijs (PÉRICART, 1999) en in Duitsland komt ze noordelijk voor tot in Nordrheinland-Westfalen (KOTT, 2004). In Luxemburg is ze zeer zeldzaam

en beperkt tot enkele vindplaatsen in het uiterste zuiden (REICHLING, 2001). In 2005 werd *A. roeselii* voor het eerst op het Kanaaleiland Guernsey gevangen (AUSTIN, 2006) en een jaar later ook in Londen (NAU & STRAW, 2007).

Arocatus roeselii leeft op els (*Alnus glutinosa* en *A. incana*) en plataan (*Platanus* sp.). Ze heeft één generatie per jaar en volwassen dieren overwinteren, onder andere onder de schors van de waardplant. Op els leven larven en adulten in de propfen van de zaden, maar ze voeden zich ook met sap uit de nog groene blad- en vruchtknoppen, die daarna afvallen. Op plataan leven ze hoog in de bomen van het sap van de knoppen, jonge bladeren en vruchten. Populatiefluctuaties kunnen aanzienlijk zijn: het ene jaar duizenden dieren per boom en het volgende jaar amper te vinden (PÉRICART, 1999).

Nysius huttoni (F.B. White, 1878)

O.VI.: Kruikeke (ES9169), 22.VIII.2005, 1♀, J.M. Bruers (KBIN); Aalter (ES3159), 12.IV.2006, 7♂♂, 5♀♀, J.M. Bruers (KBIN); Temse (ES8564), 23.VI.2006, 2♂♂, 2♀♀, J.M. Bruers (KBIN); Doel (ES8885), 6.VIII.2006, 1♀, G.M. Viskens (KBIN); Kallo (ES8978), 9.IV.2006, 1♀ en 6.VIII.2006, 2♀, J.M. Bruers (KBIN) en 6.IX.2006, 4♂♂, 4♀♀, J.M. Bruers (J.C. Streito coll., Montpellier).

A.: Zandvliet (ES9190), 9.VII.2005, 1♂, J.M. Bruers (KBIN); Berendrecht (ES9188), 2.VIII.2005, 1♀, J.M. Bruers (KBIN); Zwijndrecht (ES9275), 9.IX.2005, 2♂♂, J.M. Bruers (KBIN); Minderhout (FS2297), 23.IV.2006, 2♂, J.M. Bruers (KBIN); Boom (ES9560), 28.V.2006, 1♂, J.M. Bruers (KBIN); Reet (ES9862), 11.VI.2006, 2♂♂, J.M. Bruers (KBIN); Kapellen (ES9986), 17.VI.2006, 1♂, 1♀, J.M. Bruers (IZWV Insectenwerkgroep Zuid-West-Vlaanderen); Ekeren (ES9886), 17.VI.2006, 2♂♂, 3♀♀, J.M. Bruers (KBIN); Herentals (FS2871), 6.VII.2006, 2♂♂, 2♀♀, J.M. Bruers (KBIN); Mortsel (FS0269), 11.VII.2006, 1♂, 2♀♀, J.M. Bruers (KBIN); Antwerpen, Haven, Dok 53 (ES9874), 2.IX.2006, 1♂, 2♀♀, J.M. Bruers en Dok 140 (ES9874), 16.IX.2006, 1♀, J.M. Bruers (KBIN).

Br.: Groot-Bijgaarden (ES8936), 29.VI.2006, 5♂♂, 3♀♀, J.M. Bruers JM (KBIN); Asse-Pelegem (ES8440), 29.VI.2006, 1♂, 2♀, J.M. Bruers (KBIN); Merchtem (ES8646), 29.VI.2006, 2♂, 2♀, J.M. Bruers JM (KBIN); Zellik (ES8838), 29.VI.2006, 2♂♂, 1♀, G.M. Viskens GM (KBIN); Opwijk (ES8347), 29.VI.2006, 3♂♂, J.M. Bruers (J.-C. Streito coll., Montpellier); Diegem (FS0039), 30.IX.2006, 1♂, J.M. Bruers (KBIN).

Ht.: Comines (ES0024), 28.VI.2005, 8♂♂, 8♀♀, J.M. Bruers & G.M. Viskens (KBIN, ZMAN).

Fig. 3. *Nysius huttoni* (Foto R. Kleukers, Leiden).

Frankrijk, Nord : Comines, 20.IV.2006, 6♂♂, 6♀♀, J.M. Bruers & G. Viskens (ZMAN); Halluin, 3♂♂, 3♀♀, 20.IV.2006, J.M. Bruers & G. Viskens (ZMAN); Wervicq-Sud, 20.IV.2006, 1♀, G.M. Viskens (ZMAN).

AUKEMA *et al.* (2005) meldden de vestiging van de Nieuw-Zeelandse *Nysius huttoni* (Fig. 3) in België en Nederland. In 2005 en 2006 werd de verspreiding van de soort verder in kaart gebracht (Fig. 4). Ze is nu bekend van 31 vindplaatsen: twee in West-Vlaanderen, elf in Oost-Vlaanderen, tien in Antwerpen, zeven in Brabant en één in Henegouwen. In 2006 werd *N. huttoni* bovendien voor het eerst ook in Frankrijk gevonden: op 20 april verzamelde J.M. Bruers haar in aantal in het departement Nord op drie plaatsen langs de Leie.

De vindplaatsen zijn spaarzaam begroeide ruderaal terreinen zoals bouwlocaties, industrieterreinen en opritten van akkers. Gemeenschappelijke factor is de dominantie van mossen, met name topkapselmossen, maar het is niet duidelijk of deze ook als voedsel dienen. Op de vindplaats in Aalter, een bouwlocatie, betrof het vooral krulmos (*Funaria hygrometrica*) en purpersteeltje (*Ceratodon purpureus*) en zo hier en daar ook zilversmos (*Bryum argenteum*).

Op twee locaties (Aalter en Kallo) werd de populatieontwikkeling van april tot en met oktober 2006 gevolgd door onderzoekers van European Invertebrate Survey Nederland (SMIT *et al.*, 2007). Voorlopige conclusie is dat *N. huttoni* als volwassen dier overwintert en twee generaties per jaar ontwikkelt. In korte tijd kunnen populaties zeer hoge dichtheden opbouwen en ondanks het feit dat gemiddeld slecht ongeveer een kwart van de populatie volledig ontwikkelde

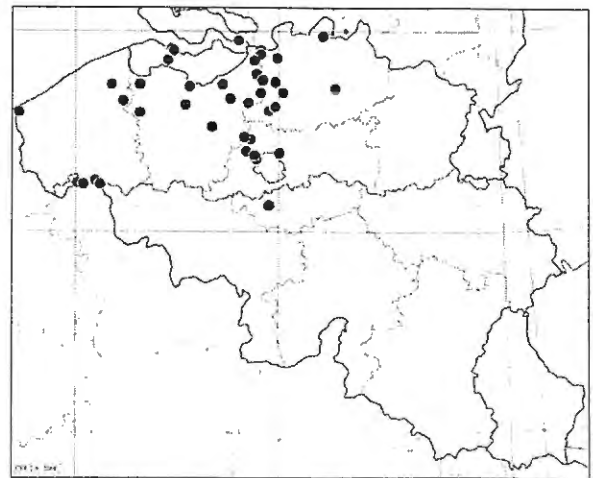

Fig. 4. Verspreiding van *Nysius huttoni* in België en Frankrijk

vleugels heeft, duidt dit op een goed verspreidingsvermogen.

Familie Cydnidae

Tritomegas sexmaculatus (Rambur, 1839)

Lg.: Montagne St Pierre (FS8829), 12.VIII.2007, 1♂ en een groot aantal nimfen geklopt van malrove, B. Aukema (KBIN).

Tritomegas sexmaculatus (Fig. 5) leeft volgens de literatuur monofaag op stinkende ballote (*Ballota nigra*) (WAGNER, 1966) en wordt hier voor het eerst van de verwante malrove (*Marrubium vulgare*) vermeld. Het is een mediterrane soort, die bekend is uit heel Midden- en Zuid-Europa, Turkije, Iran en de Kaukasus (LIS, 2006). In Frankrijk komt ze voor tot in de omgeving van Parijs (DENOSMAISON, 2001) en in Nederland is ze alleen bekend van één vindplaats langs de kust in Zeeuws-

Fig. 5. *Tritomegas sexmaculatus* (Foto: E. Wachmann, Berlijn)

Vlaanderen (AUKEMA, 2003). Ze is niet bekend uit Luxembourg (REICHLING, 2001). In het aangrenzende deel van Duitsland is ze bekend uit Rheinland-Pfalz en Nordrhein-Westfalen (HOFFMANN & MELBER, 2003).

Tritomegas sexmaculatus is vermoedelijk univoltien en overwintert als volwassen dier, waarna copulatie en eiafzet plaatsvinden in mei en juni. Adulten van de nieuwe generatie verschijnen vanaf eind juli (WAGNER, 1966).

***Ochetostethus nanus* (Herrich-Schaeffer, 1834)**

O.VI.: Aalter, Aalterbrug (ES3159), 20.VII.2006, 1♂ in zuigvalmonster, J.T. Smit (B. Aukema).

Ochetostethus nanus, de enige Belgische vertegenwoordiger van het genus, was alleen bekend van een tweetal vindplaatsen in de provincie Namen: Nismes (Montagne-aux-Buis) en Olloy-sur-Viroin (Tienne-de-Flimoye) (BAUGNÉE *et al.*, 2002). Ze is in het verleden vaak verward met *O. opacus* (Scholtz, 1847) en zekere identificatie is alleen mogelijk op grond van de mannelijke genitaliën (KERZHNER, 1976). Er komen in Europa zeven soorten van het genus voor (LIS, 2006; MAGNIEN, 2006), maar er is geen determinatietabel, zodat identificatie alleen mogelijk is door het vergelijken met afbeeldingen van de mannelijke genitaliën in verschillende publicaties: KERZHNER (1976), CARAPEZZA (1997), RIZZOTTI-VLACH (2000) en MAGNIEN (2006). Voor de vrouwtjes zijn geen betrouwbare kenmerken bekend (MAGNIEN, 2006).

Ochetostethus nanus is een soort met een Atlantisch verspreidingspatroon, die alleen voorkomt op het Iberisch schiereiland (Portugal

en Spanje) en in Frankrijk en België (LIS, 2006). *Ochetostethus opacus* komt daarentegen voor van Centraal- en Zuid-Europa oostwaarts tot in noordwest China (LIS, 2006), zodat de bekende arealen niet overlappen. De dichtstbijzijnde vindplaatsen van *O. nanus* bevinden zich op ongeveer 200 kilometer afstand zuidelijker in Compiègne, Noord-Frankrijk (PH. MAGNIEN, in litt. 2007) en op ongeveer 140 kilometer naar het zuidoosten in de provincie Namen.

Over de biologie is weinig bekend. De vindplaats in Aalterbrug betreft een bouwkwel met spaarzame ruderaal vegetatie, gedomineerd door de mossen krulmos (*Funaria hygrometrica*) purpersteeltje *Ceratodon purpureus*. Deze plek werd in het kader van de monitoring van de populatie van *Nysius huttoni* tussen 14 april en 26 oktober in totaal veertien keer bemonsterd met een zuigval, maar dit leverde niet meer dan dit ene exemplaar op. De vondsten in Namen (één mannetje en twee vrouwtjes) werden gedaan in droog kalkgrasland, waarbij wimperparelgras (*Melica ciliata*) een mogelijke waardplant zou kunnen zijn (BAUGNÉE *et al.*, 2002).

Dankwoord

Roy Kleukers, Leiden, en Ekkehard Wachmann, Berlin, maakte de foto's en stelde zijn waarneming van *Corythucha ciliata* beschikbaar, Chris Janssens determineerde de mossen uit Aalter-brug, Philippe Magnien verstreekte informatie over de verspreiding van *Ochetostethus nanus* en Jérôme Constant maakte de verspreidingskaarten en stelde het exemplaar van *Salda muelleri* ter beschikking. Frédéric Chérot en Michel Dethier leverden commentaar op een eerdere versie en de laatste verzorgde de Franse samenvatting.

Bibliografie

- ALBRECHT A., SÖDERMAN G., RINNE V., MATTILA K., MANNERKOSKI I., KARJALAINEN S. & AHLROTH P., 2003. – New and interesting finds of Hemiptera in Finland. *Sahlbergia*, 8: 64-78.
- AUKEMA B., 1989. – Annotated checklist of Hemiptera-Heteroptera of the Netherlands. *Tijdschrift voor Entomologie*, 132: 1-104
- AUKEMA B., 1990. – Additional data on the Heteroptera fauna of the Kiskunság National Park. *Folia Entomologica Hungarica*, 51: 5-16.
- AUKEMA B., 1991. – *Corythucha ciliata* – een mogelijke bedreiging voor plataan. *Verslagen en Mededelingen Plantenziektenkundige Dienst*, 168 (Jaarboek 1989/1990): 90-91.
- AUKEMA B., 2005. – Wantsennieuws uit Zeeland (Heteroptera). *Nederlandse Faunistische Mededelingen*, 18: 1-16.
- AUKEMA B., BRUERS J. & VISKENS G., 2005. – A New Zealand endemic *Nysius* established in The Netherlands and Belgium (Heteroptera: Lygaeidae). *Belgian Journal of Entomology*, 7: 37-43.
- AUKEMA B., BOS F., HERMES D. & ZEINSTRAPH., 2005. – Nieuwe en interessante Nederlandse wantsen II, met een geactualiseerde naamlijst (Hemiptera: Heteroptera). *Nederlandse Faunistische Mededelingen*, 23: 37-76.
- AUSTIN R.A., 2006. – Entomology Section report for 2005. *Report and Transactions of la Société Guernesaise*, 25 (2005): 785-798.
- BACCHI I. & RIZZOTTI VLACH M., 1994. – Quattro specie del genere *Psallus* Fieber, 1858 nuove per la fauna italiana (Heteropter: Miridae). *Atti XVII Congresso nazionale italiano di Entomologia, Udine*, 13-18 giugno 1994: 191-194.
- BACCHI I. & RIZZOTTI-VLACH M., 2000. – *Amphiareus obscuriceps* in Italia: note morfologiche, ecologiche e corologiche (Heteroptera: Anthocoridae). *Bollettino della Società Entomologica Italiana*, 132: 99-103.
- BAUGNÉE J.-Y., DETHIER M., BRUERS J., CHÉROT F. & VISKENS G., 2003. – Liste des punaises de Belgique (Hemiptera Heteroptera). *Bulletin de la Société royale belge d'Entomologie*, 139: 41-60.
- BAUGNÉE J.-Y., DETHIER M., CONSTANT J., BRUERS J., VISKENS G. & BRUGE H., 2000. – Héteroportes nouveaux ou remarquables pour la faune de Belgique. *Bulletin de la Société Royale Belge d'Entomologie*, 136: 124-143.
- BAUGNÉE J.-Y., MINET G. & CONSTANT J., 2002. – Additions et corrections à la faune des Héteroportes de Belgique (Hemiptera Heteroptera). *Bulletin de la Société royale belge d'Entomologie*, 138: 52-58.
- BOSMANS R., 1978. – Voorkomen van de Belgische wantsen IV: Lygaeidae Schilling. *Biologisch Jaarboek Dodonaea*, 46: 61-85.
- CARAPEZZA A., 1997. – Heteroptera of Tunisia. *Naturalista Siciliano*, 4 (21), Suppl. A: 1-331.
- CHUNG Y.J., KWON T.S., YEO W.H., BYUN B.K. & PARK C.H., 1996. – Occurrence of the sycamore lace bug, *Corythucha ciliata* (Say) (Hemiptera: Tingidae) in Korea. *Korean Journal of Applied Entomology*, 35: 137-139.
- COBBEN R.H., 1960. – Die Uferwanzen Europas. Hemiptera-Heteroptera Saldidae. In: W. Stichel, *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen II. Europa (Hemiptera Heteroptera Europae)*, 3: 209-263. Stichel, Berlin-Hermsdorf.
- COBBEN R.H., 1985. – Additions to the eurasian saldid fauna, with a description of fourteen new species (Heteroptera, Saldidae). *Tijdschrift voor Entomologie*, 128: 215-270.
- DE BORRE A., 1876. – Note. *Annales de la Société Entomologique de Belgique*, 19: xcii.
- DENOSMAISON J.-C., 2001. – Heteropteres nouveaux pour la region parisienne. *Entomologiste*, 57: 84.
- EHANNO B., 1987. – Les Héteroportes Mirides de France. Tome II - B. Inventaire biogeographique et atlas. *Inventaires de Faune et de Flore*, 42: 649-1075.
- FRIESS TH., 2000. – Libellen (Odonata) und Wanzen (Heteroptera) aus dem Naturschutzgebiet „Gut Walterskirchen“ am Wörthersee. *Carinthia II*, 110: 517-530.
- GOSSNER M. & SCHUSTER G., 2005. – Erstnachweis von *Macrolophus rubi* Woodroffe, 1957, für Bayern mit Angaben zu bisherigen Fundorten in Mitteleuropa und Hinweisen zur Ökologie der Art (Heteroptera, Miridae, Bryocorinae, Dicyphini). *Nachrichtenblatt der bayerischen Entomologen*, 54: 13-20.
- GÜNTHER H., 2002. – Ergänzungen zur Wanzenfauna (Insecta: Heteroptera) von Rheinland-Pfalz. *Mainzer Naturwissenschaftliches Archiv*, 40: 197-204.
- HECKMANN R. & RIEGER CHR., 2001. – Wanzen aus Baden-Württemberg - Ein Beitrag zur Faunistik und Ökologie der Wanzen in Baden-Württemberg (Insecta, Heteroptera). *Carolinea*, 59: 81-98.
- HOFFMANN H.-J., 2001. – Die Platanengitterwanze *Corythucha ciliata* (Say) jetzt auch in Frankreich nordwärts bis Paris (Hemiptera-Heteroptera: Tingidae). *Heteropteron*, 12: 37.
- HOFFMANN H.-J., 2002. – Die Platanengitterwanze *Corythucha ciliata* (Say, 1872) erreicht den Niederrhein. *Heteropteron*, 15: 25-30.
- HOFFMANN, H.-J. & MELBER A., 2003. – Verzeichnis der Wanzen (Heteroptera) Deutschlands. In: Klausnitzer B. (Ed). *Entomofauna Germanica 6. Entomologische Nachrichten und Berichte*, Beiheft 8: 209-272.
- JOSIFOV M., 1973. – Beitrag zur Taxonomie der Gattung *Psallus* Fieb., 1858 (Hemiptera, Heteroptera, Miridae). *Reichenbachia*, 14: 245-248.
- JOSIFOV M., 1992. – Zur Taxonomie der paläarktischen *Macrolophus*-Arten (Hemiptera, Heteroptera: Miridae). *Reichenbachia*, 29: 1-4.
- JOSIFOV M. & KERZHNER I.M., 1972. – Heteroptera

- aus Korea. 1. Teil (Ochteridae, Gerridae, Saldidae, Nabidae, Anthocoridae, Miridae, Tingidae und Reduviidae). *Annales Zoologici*, 29: 147-180.
- KERZHNER I.M., 1976. – New and little known Heteroptera from Mongolia and from adjacent regions of the USSR. III. *Insects of Mongolia*, 4: 30-86 [Russisch].
- KERZHNER I.M. & JOSIFOV M., 1999. Miridae Hahn, 1833. In: Aukema B. & Rieger Chr. (Eds), Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region, 3: 1-576. The Netherlands Entomological Society, Amsterdam.
- KMENT P., BRYJA J., JINDRA Z., HRADIL K. & BAØAØ P., 2003. – New and interesting records of true bugs (Heteroptera) from the Czech Republic and Slovakia II. *Klapalekiana*, 39: 257-306.
- KOTT P., 2004. – Drei Wanzen-Neufunde für NRW. *Heteropteron*, 19: 12.
- LIS J.A., 2006. – Family Cydnidae Billberg, 1820 – burrowing bugs (buttrower bugs). In: Aukema B. & Rieger Chr. (Eds), Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region, 5: 119-147. The Netherlands Entomological Society, Amsterdam.
- MAGNIEN PH., 2006. – A new species from the Near East for the genus *Ochetostethus* Fieber 1860 (Heteroptera, Cydnidae). In: Rabitsch, W. (Ed.), Hug the bug. For love of true bugs. Festschrift zum 70. Geburtstag von Ernst Heiss. *Denisia*, 19: 513-516.
- MALUMPHY C. & REID S., 2006. – First British record of *Corythucha ciliata* (Say), Tingidae. *Het News*, 8: 8.
- MARTINEZ-CASCALES J.I., CENIS J.L., CASSIS G. & SANCHEZ J.A., 2006. – Species identity of *Macrolophus melanotoma* (Costa 1853) and *Macrolophus pygmaeus* (Rambur 1839) (Insecta: Heteroptera: Miridae) based on morphological and molecular data and bionomic implications. *Insect Systematics and Evolution*, 37: 385-404.
- NAU B.S., 2007. – Bedfordshire. *Het News*, 9: 14.
- NAU B.S. & STRAW N., 2007. – *Arocatus roeselii* established in Britain? *Het News*, 9: 8.
- PÉRICART J., 1983. – Hémiptères Tingidae euro-méditerranéen. *Faune de France*, 69, 620 pp.
- PÉRICART J., 1987. – Quelques Anthocoridés nouveaux ou intéressants du Nepal (Insecta: Hemiptera: Anthocoridae). *Courier Forschungsinstitut Senckenberg*, 93 : 365-372.
- PÉRICART J., 1990. – Hémiptères Saldidae et Leptopodidae d'Europe Occidentale et du Maghreb. *Faune de France*, 77: 1-238.
- PÉRICART J., 1996. Family Anthocoridae Fieber, 1836 – fower bugs, minute pirate bugs. In: Aukema B. & Rieger Chr. (Eds), Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region, 2: 108-140. The Netherlands Entomological Society, Amsterdam.
- PÉRICART J., 1999. – Hémiptères Lygaeidae euro-méditerranéen. 1. *Faune de France*, 84A, 468 pp.
- PÉRICART J., 2001. – Family Lygaeidae Schilling, 1829 – Seed-bugs. In: Aukema B. & Rieger Chr. (Eds), Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region, vol. 4: 35-220. The Netherlands Entomological Society, Amsterdam.
- PÉRICART J. & STEHLÍK J.L., 1998. – *Amphiareus obscuriceps* (Popp.) in the Czech Republic and in the Balkan Peninsula (Heteroptera: Anthocoridae). *Acta Musei Moraviae, Scientiae Biologicae*, 83: 217-218.
- RABITSCH W., 2004. – Annotations to a checklist of the Heteroptera of Austria. *Annalen des Naturhistorischen Museums Wien*, 105B: 453-492.
- REICHLING L., 2001. – Atlas des hétéroptères non-aquatiques du Luxembourg: 1-134. Musée National d'Histoire Naturelle, Luxembourg.
- RIEGER CHR. & RABITSCH W., 2006. – Taxonomy and distribution of *Psallus betuleti* (Fallén) and *P. montanus* Josifov stat. nov. (Heteroptera, Miridae). *Tijdschrift voor Entomologie*, 149: 161-166.
- RIEGER CHR. & STRAUSS G., 1992. – Neunachweise seltener und bisher nicht bekannter Wanzen in Baden-Württemberg (Insecta Heteroptera). *Jahreshefte der Gesellschaft für Naturkunde in Württemberg*, 147: 247-263.
- RIZZOTTI-VLACH M., 2000 – Una nuova specie di *Ochetostethus* della Sardegna e note sulla distribuzione del genere in Italia (Heteroptera, Cydnidae). *Nouvelle Revue d'Entomologie (N.S.)*, 17: 69-76.
- SCHOUTEDEN H., 1906. – Hémiptères. *Annales de la Société Entomologique de Belgique*, 50: 310.
- SELIN A., 2004. – Uusi lutikalisi (Heteroptera) Eesti faunas. *Lepinfo*, 15: 57-59 [Ests].
- SERVADEI A., 1966. – Un Tingide neotropico comparso in Italia (*Corythucha ciliata* Say). *Bolletino della Società Entomologica Italiana*, 96: 94-96.
- SIMON H., 2002. – Erstes vorläufiges Verzeichnis der Wanzen (Insecta: Heteroptera) in Rheinland-Pfalz. *Fauna Flora Rheinland-Pfalz*, 9: 1379-1420.
- SMIT J.T., REEMER M. & AUKEMA B., 2007. – Verspreiding en fenologie van de wants *Nysius huttoni* (Heteroptera: Lygaeidae) in Nederland. *Rapport EIS-Nederland*, 2007-1: 1-40.
- SOUTHWOOD T.R.E. & LESTON D., 1959. Land & water bugs of the British Isles. Warne, London.
- TOKIHIRO G., TANAKA K.J. & KONDO K.Y., 2003. – Occurrence of the sycamore lace bug, *Corythucha ciliata* (Say) (Heteroptera: Tingidae) in Japan. *Research Bulletin of the Plant Protection Service Japan*, 39: 85-87.
- VINOKUROV N.N., GOLUB V.B., KANYUKOVA E.V., KERZHNER I.M. & CHERNOVA G.A., 1988. – Order Heteroptera. In: P.A. Ler (Ed.), Keys to the insects of the Far East of the USSR, 2: 727-930. Nauyka, Leningrad [Russisch].
- WAGNER E., 1966. – Wanzen oder Heteropteren. II. *Die Tierwelt Deutschlands*, 54: -ivi, 1-235.
- WOODROFFE G.E., 1957. – On the identity of the British *Macrolophus* Fieber (Hem. Miridae), with a key to the European species. *Entomologist*, 90: 125-127.